

Innspill til Stortingsmelding om samisk, kultur og samfunnsliv med vekt på rekruttering og kompetanseheving i barnehager, grunnopplæringen og høyere utdanning.

Jeg skriver dette innlegget som forelder, samt som lærer ved en samisk avdeling. Innspillet og tiltakene er basert på egne erfaringer og opplevde utfordringer. Jeg er forelder til barn i en forvaltningskommune i det sørsamiske området. Jeg arbeider som lærer ved samisk avdeling i en kommunal grunnskole.

Barnehage

Begge mine barn har hatt sine barnehageår i en kommunal samisk avdeling. Jeg vil videre komme med noen eksempler og erfaringer fra denne tiden. Det er bakgrunnen for tiltakene jeg foreslår.

Rekrutteringen av personale har vært utfordrende i vår barnehage. Dette er et symptom på rekrutteringsutfordringene vi allerede har, men det oppleves også for meg som manglende vilje i kommunen til å ta et skikkelig tak for å endre situasjonen. Ansatte som vil heve sin kompetanse i samisk språk har ved flere anledninger fått avslag med begrunnelse i mangel på økonomi eller mangel på vikarer. Et ferskt eksempel er fra en annen barnehage i kommunen hvor det er et større antall barn som ønsker samisk i barnehagen. Der har pedagogisk personale fått avslag på permisjon fra kommunalsjef for å videreutdanne seg i samisk. De hevder de ikke har økonomi til det.

Det er også eksempler hvor samiskspråklige har blitt forbigått i ansettelsesprosesser på grunn av manglende barnehageutdanning. Et konkret eksempel er at vi mistet en samiskspråklig ressurs i barnehagen ved at vedkommende ikke fikk 25% stilling ved avdelingen for å gå "Barnehagelærerutdanning med samisk profil" ved Nord universitet. Universitetet ville ikke ta hen inn, og kommunen ville ikke ansette noen uten utdanning for å jobbe i en barnehage.

Kommunen har underveis endret sine vedtekter fra å fra start være en barnehage med samisk som driftsspråk til å vedtektsfeste at de er en barnehage som skal bidra til å styrke barnas samiske identitet. Fra januar, 2023, har vi foreldrene, med god hjelp fra en del kommunepolitikere, igjen fått vedtektsfestet at barnehagen skal ha sørsamisk som driftsspråk. Det er også vedtektsfestet at barnehagen skal jobbe for å utvikle og styrke barnas samiske språk. Dette hadde vi kommet med høringsinnspill på da vedtektene var på høring. Kommunedirektøren valgte å ikke ta hensyn til dette i sitt forslag til endringer. Vedtektsendringene ble heller ikke konsultert i henhold til konsultasjonplikten. I denne saken ble det informert til kommunestyremøtet fra virksomhetsleder i barnehagene. Sitatet under er hentet fra avisa Arbeidets rett, 2. november, 2022:

[...] trakk også fram at det er også barn på [...] som kommer fra hjem hvor det ikke snakkes samisk. – Det er et resultat av det samiske har vært igjennom og som er bakgrunnen for at det samiske språket delvis har blitt forvitret. Det er ikke alle unger som kommer fra hjem hvor det snakkes samisk. De har også krav på trygghet når de kommer i barnehagen ved å bli møtt av barnehagepersonell som snakker norsk til dem og kommuniserer med dem på det språket de kan, sa [...].

Sitatet over illustrerer hvordan foreldrene har blitt møtt når vi har forsøkt å få mer samisk inn i barnehagen. Jeg mener det er grunnleggende feil å argumentere for fortsatt forforskning med bakgrunn i forforskningen. Alle samiske barn har rett til å lære seg og utvikle sitt samiske språk, uavhengig av hvilket hjem de kommer fra.

Dette er flere eksempler hvor vi har vært nødt til å kjempe for at premissene skal være best mulig for å utvikle og styrke barnas samisk i de avgjørende årene de er i barnehagen. I tillegg til økonomiske ressurser og virkemidler ser jeg det som nødvendig med en holdningskampanje ovenfor de som ansetter og rekrutterer samiskspråklige i kommunene. Jeg ser det også som nødvendig at kommunene må rapportere for hvordan de bruker pengene de får som forvaltningskommune. Jeg har forstått det slik at min kommune ikke er et enestående eksempel når det gjelder å ta et skikkelig tak for å revitalisere og styrke samisk språk.

Tiltak:

- Samisk språkkompetanse må prioriteres hos søkere. Samiskspråklige må kunne ansettes og eventuelt gis etterutdanning for å kunne jobbe i barnehage.
- Samiskspråklig videreutdanning må prioriteres og kreves for å jobbe i en samisk barnehage.
- Muntlig språkevaluering bør brukes der søker har samisk som førstespråk, eller der søker har likelydende god samisk muntlig kompetanse.
- Barnehageutdanning med samisk profil må ha samisk språk som fag.
- Holdningskampanje overfor kommuner og de som ansetter barnehagepersonell eller ressurspersoner.
- Tiltak for å beholde samiskspråklige ansatte i barnehagen. Økonomiske virkemidler og gode arbeidsvilkår er viktig.
- Kommunene må rapportere og vise at de aktivt jobber for å bedre situasjonen.

Skole

Det språklige tilbudet barna får i barnehagen har stor innvirkning på rekrutteringen til samisk språk i skolen. Kommunen tilbyr opplæring i samisk språk, samt opplæring i fag på samisk. Vi har en samisk avdeling med elever i både samisk 1 og 2, fra 1. til 10. klasse. Vi opplever også her rekrutteringsproblemer.

Selv har jeg tatt PPU for å bli lærer i skolen. Jeg ble fast ansatt med forbehold om å ta utdanning for å bli godkjent lærer. Virksomhetsleder søkte om stipend fra Statsforvalter. Jeg hadde allerede 60 stp. i samisk og fikk derfor dispensasjon til å ta PPU. Jeg brukte lang tid på å finne et PPU-studie som ville ta meg inn som student. De fleste studiene, bl.a. ved Nord Universitet, kunne ikke ta meg inn som student fordi samisk ikke ble regnet som et fag og kravet var to fag. Jeg, som kun da fikk samfunnskunnskap regnet som et fag, kunne bare søke meg inn på FPPU ved NTNU. Der hadde de da PPU-studie for studenter med kun et fag i fagkretsen. Dette tilbudet var da under trussel om å bli fjernet da jeg var student der.

Det må være mulighet å kunne ta andre studier enn lærerutdanning for å bli samisklærer. Jeg antar det er flere som har master i et annet fag, samt har samisk kompetanse, som etter hvert kan tenke seg å jobbe som lærer. Da vil det også være enklere for kommunene å rekruttere samisktalende ved å legge til rette for utdanning for å jobbe i skolen som godkjent lærer.

Tiltak:

- Videreføre særstipendordningen for de som ønsker å ta sørsamisk eller lulesamisk lærerutdanning. Samme ordning bør gjelde for studenter i begge fylker.
- Opretholde statlig videreutdanningstilbud for lærere som ønsker fordypning og studiepoeng i samisk språk.
- I de tilfeller hvor søker allerede har kompetanse i samisk språk bør videreutdanningstilbudet også gjelde utdanning for å bli godkjent lærer.
- De med samisk som førstespråk, eller tilsvarende kompetanse, må få godkjent sin språkkompetanse på andre måter, f.eks. ved språktest.
- Samisk må regnes som et fag i PPU-utdanninger ved universiteter og høyskoler.

Jeenjh heelsegh

Sagka M. F. Danielsen